

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2022. gada 25. maijā

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Gunārs Kusiņš un Anita Rodiņa, kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Aivara Zeltiņa, Sarmītes Zeltiņas un Ingas Zeltiņas (turpmāk arī – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 86/2022),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt:

1.1. likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” (turpmāk – apstrīdētais likums) 38. panta pirmo un otro daļu un 42. panta pirmo daļu, ciktāl normas paredz zemes lietošanas tiesības kā reālservitūtu par labu būvei, uz to attiecinot Civillikuma noteikumus par reālservitūtu, kā arī paredz četru procentu zemes lietošanas maksas apmēru no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējiem no spēkā stāšanās brīža;

1.2. apstrīdētā likuma 42. panta otro un trešo daļu par neatbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējiem no spēkā stāšanās brīža.

2. Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā daļa paredz: „Ja būve ir patstāvīgs īpašuma objekts saskaņā ar šā likuma 14. panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 4. punktu, līdz būves apvienošanai vienā īpašumā ar zemi būves īpašniekam uz likuma pamata ir lietošanas tiesības uz zemi, ciktāl tās nepieciešamas īpašuma tiesību īstenošanai pār būvi. Šāds

likumisko lietošanas tiesību aprobežojums ir reālservitūts par labu būvei, kas ir patstāvīgs īpašuma tiesību objekts, un lietošanas tiesībām ir piemērojami Civillikuma noteikumi par reālservitūtu, ciktāl šis likums nenosaka citādi.”

Minētā panta otrā daļa paredz: „Būves īpašniekam uz likuma pamata ir pienākums maksāt lietošanas maksu zemes īpašniekam par zemes lietošanas tiesībām. Likumiskās lietošanas maksas apmērs ir četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāks par 50 *euro* gadā. Būves īpašnieks un zemes īpašnieks var rakstveidā vienoties par citu lietošanas maksas apmēru. Šāda vienošanās nesaista nekustamā īpašuma ieguvēju, mainoties būves vai zemes īpašniekam.”

Apstrīdētā likuma 42. panta pirmā daļa paredz, ka šā likuma 38., 39., 40. un 41. pants stājas spēkā 2022. gada 1. janvārī.

Minētā panta otrā daļa noteic, ja būve ir patstāvīgs īpašuma objekts saskaņā ar šā likuma 14. panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 4. punktu un zemes un būves īpašnieka savstarpējo tiesisko attiecību saturu jau nosaka vienošanās vai tiesas nolēmums, šā likuma 38., 39., 40. un 41. pantu šādām attiecībām piemēro ar 2023. gada 1. janvāri.

Savukārt atbilstoši šā panta trešajai daļai zemes un būves īpašnieka savstarpējo tiesisko attiecību saturu nosakošās vienošanās vai tiesas nolēmumi nav spēkā ar 2023. gada 1. janvāri.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēji ir tiesīgi iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējiem kopīpašumā pieder vairāki nekustamie īpašumi – zemes gabali. Uz zemes gabaliem atrodies dažāda veida citām personām piederošas būves.

Pēc Pieteikuma iesniedzēju ieskata, zemes lietošanas tiesību kā reālservitūta un zemes lietošanas maksas apmēra noteikšana apstrīdētā likuma 38. un 42. pantā būtiski samazina viņu ienākumus no īpašuma. Papildus šajās normās tiek lietoti citos tiesību aktos neminēti termini un ieviests jauns tiesību institūts – likumiskā lietošanas tiesība, nenosakot šādas tiesības saturu. Ar šīm normām zemes īpašniekiem dalītā īpašuma gadījumā bez objektīva un saprātīga pamata esot noteikts vienāds zemes lietošanas maksas apmērs, neņemot vērā zemes īpašnieku atšķirīgos apstākļus, kas izrietot no tā, kādam mērķim uz viņiem piederošā zemes gabala esošā būve tiek izmantota. Vēl jo vairāk – minētās normas neatbilstot Satversmes tiesas judikatūrai par piespiedu nomu dalītā īpašuma gadījumā. Turklāt ar apstrīdētā likuma 42. panta otro un trešo daļu pretēji *res judicata* principam un tiesiskās paļāvības principam tiek grozīti likumīgā spēkā stājušies tiesas nolēmumi un vienošanās.

6.1. Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā un otrā daļa paredz, ka gadījumā, ja uz personai piederoša zemes gabala atrodas citai personai piederoša būve, vispārīgi būves īpašniekam ir lietošanas tiesības uz zemi – reālservitūts par labu būvei –, un pienākums maksāt lietošanas maksu zemes īpašniekam četru procentu apmērā no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāku par 50 *euro* gadā, ja būves īpašnieks un zemes īpašnieks nav vienojušies citādi.

Pieteikumā ir pamatots, ka apstrīdētā likuma 38. panta pirmā un otrā daļa rada Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā ietvertu pamattiesību aizskārums, jo ierobežo viņu tiesības rīkoties ar savu īpašumu, kā arī gūt

no tā mantisku labumu. Pieteikumā arī norādīts, ka šāds pamattiesību aizskārums nav samērīgs un neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, kā arī pārkāpj Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās paļāvības principu.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētā likuma 38. panta pirmās un otrās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Apstrīdētā likuma 42. panta pirmā daļa paredz minētā likuma 38., 39., 40. un 41. panta spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību.

No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēji apstrīd šīs normas, jo tās regulē zemes lietošanas tiesību institūtu. Taču pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kā šī norma tieši Pieteikuma iesniedzējiem rada Satversmē ietverto pamattiesību aizskārums.

Tātad pieteikums daļā par apstrīdētā likuma 42. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam un 91. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.3. Atbilstoši apstrīdētā likuma 42. panta otrajai un trešajai daļai zemes un būves īpašnieka savstarpējo tiesisko attiecību saturu nosakošās vienošanās vai tiesas nolēmumi nav spēkā ar 2023. gada 1. janvāri, kad piemērojams apstrīdētā likuma 38., 39., 40. un 41. pants.

Pieteikumā ir sniegts Pieteikuma iesniedzēju viedoklis par Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertā *res judicata* principa pārkāpumu saistībā ar to, ka ar apstrīdētā likuma 42. panta otro un trešo daļu tiek noteikts, kāda būs apstrīdētā likuma 38., 39., 40. un 41. panta iedarbība uz jau ievadītām zemes un būves īpašnieka tiesiskajām attiecībām, kuru saturu nosaka vienošanās vai tiesas nolēmums, proti, šīs vienošanās vai tiesas nolēmumi no 2023. gada 1. janvāra zaudēs spēku, bet piemērojams būs no jauna izveidotais tiesiskais regulējums.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka *res judicata* princips veido Satversmes 92. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu saturu (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 12.2. punktu*). *Res judicata* principam ir pozitīvais aspekts – spriedumam ir pierādījuma spēks citā lietā –, kā arī negatīvais aspekts – nav pieļaujama atkārtota vērtšanās tiesā par jau izspriestiem jautājumiem (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 12. punktu*). Pārbaudot pieteikumam pievienotos materiālus, konstatējams, ka ne par vienu no Pieteikuma iesniedzējiem piederošajiem īpašumiem nav taisīts tiesas spriedums par piespiedu

nomas attiecību un nomas līguma būtisko sastāvdaļu, tostarp nomas maksas, noteikšanu.

Turklāt tikai par vienu no Pieteikuma iesniedzējām Ingai Zeltiņai un Sarmītei Zeltiņai piederošajiem nekustamajiem īpašumiem pastāv vienošanās par nomas maksu, kas atbilstoši apstrīdētā likuma 42. panta trešajai daļai zaudēs spēku no 2023. gada 1. janvāra. Tādējādi pieteikumā nav norādīts tas, kādā veidā šajā situācijā tiek aizskartas Pieteikuma iesniedzējām tieši Satversmes 92. pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētā likuma 42. panta otrās un trešās daļas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā un otrā daļa ir imperatīvas, skaidri formulētas normas, un Pieteikuma iesniedzēji atrodas šo normu tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi viņiem nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no apstrīdētā likuma 38. panta pirmās un otrās daļas spēkā stāšanās dienas. Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā un otrā daļa stājās spēkā 2022. gada 1. janvārī. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2022. gada 25. aprīlī. Tādējādi konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai prasījumā Satversmes tiesai norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikumā ir sniegts lietas faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums par apstrīdētā likuma 38. panta pirmās un otrās daļas iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 91. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tas šajā daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu „Par likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta pirmās un otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 91. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam” pēc Aivara Zeltiņa, Sarmītes Zeltiņas un Ingas Zeltiņas pieteikuma (pieteikums Nr. 86/2022).

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – līdz 2022. gada 25. jūlijam iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 42. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 91. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

4. Atteikties ierosināt lietu par likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 42. panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina